

ПАМ'ЯТКА

щодо попередження про відповідальність державних службовців за порушення законодавства про звернення громадян

Громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Особливе місце в системі засобів захисту прав, свобод та законних інтересів громадян посідає реалізація їх права на звернення. У ст. 40 Конституції України зазначено, що громадяни України мають право звертатися до органів державної влади і місцевого самоврядування та встановлено обов'язок органів влади та посадових осіб розглядати звернення й надавати обґрунтовані відповіді

Однак, трапляються випадки зловживання нормами права зі сторони державних органів, службовців. Так, за порушення закону про звернення громадян передбачена цивільна, адміністративна та кримінальна відповідальність відповідно до ст. 24 Закону України «Про звернення громадян».

Цивільна відповідальність передбачає відшкодування матеріальних збитків, пов'язаних з поданням і розглядом скарги, обґрунтовані витрати, понесені у зв'язку з виїздом для розгляду скарги на вимогу відповідного органу, і втрачений за цей час заробіток. Також громадянину на його вимогу і в порядку, встановленому чинним законодавством, можуть бути відшкодовані моральні збитки, завдані неправомірними діями або рішеннями органу чи посадової особи при розгляді скарги. Розмір відшкодування моральних (немайнових) збитків у грошовому виразі визначається судом.

Адміністративна відповідальність

До винної особи може бути застосовано стягнення у вигляді штрафу або громадських робіт: частини 7 та 9 статті 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) (Порушення права на інформацію та права на звернення).

До адміністративної відповідальності можуть бути притягнуті винні особи за статтею 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зазначена стаття визначає, що незаконна відмова у прийнятті та розгляді звернення, інше порушення Закону України «Про звернення громадян» тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частинами першою - шостою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від шістдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин.

Адміністративні протоколи за вказане правопорушення мають право складати **уповноважені особи секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з**

прав людини або представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кримінальна відповідальність

У деяких випадках можливим є притягнення винної особи до кримінальної відповідальності за службову недбалість. Кримінальна відповідальність за порушення закону про звернення громадян окремо не передбачена. Однак, такі протиправні дії можливо кваліфікувати за ст. 364 (зловживання владою або службовим становищем), ст. 366 (службове підроблення), ст. 367 (службова недбалість) Кримінального кодексу України.

Під службовою недбалістю розуміється невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Дисциплінарна відповідальність

Крім цього, хоча у статті 24 Закону України «Про звернення громадян» про це не зазначено, але особу, яка прийняла неправомірне рішення щодо звернення громадянина, можна притягнути й до **дисциплінарної відповідальності** (догана або звільнення згідно із Кодексом законів про працю України, а також стягнення, передбачені законодавством про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування). Рішення про притягнення винної особи до дисциплінарної відповідальності приймає роботодавець (керівник).

Незаконна відмова у прийнятті та розгляді звернення, інше порушення Закону України «Про звернення громадян» тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частинами першою-восьмою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від шістдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин.

Статтею 25 Закону України «Про звернення громадян» передбачено, що в разі задоволення скарги орган або посадова особа, які прийняли неправомірне рішення щодо звернення громадянина, відшкодовують йому завдані матеріальні збитки, пов'язані з поданням і розглядом скарги, обґрунтовані витрати, понесені у зв'язку з виїздом для розгляду скарги на вимогу відповідного органу, і втрачений за цей час зарібок. Спори про стягнення витрат розглядаються в судовому порядку. Громадянину на його вимогу у порядку, встановленому чинним законодавством, можуть бути відшкодовані моральні збитки, завдані неправомірними діями або рішеннями органу чи посадової особи при розгляді скарги. Розмір відшкодування моральних (немайнових) збитків у грошовому виразі визначається судом.

Таким чином, законодавство України дозволяє з винної особи (органу чи посадової особи) отримати компенсацію:

- за заподіяні матеріальні збитки – у добровільному порядку, а якщо є спір із цього питання, то лише в судовому порядку. При цьому закон містить уточнення, що

відшкодування підлягають лише витрати, пов'язані з поданням і розглядом скарги, обґрунтовані витрати, понесені у зв'язку з виїздом для розгляду скарги на вимогу відповідного органу, і втрачений за цей час заробіток;

- за заподіяні моральні збитки – лише в судовому порядку, розмір також визначає суд.

Статтею 10 «Заборона розголошення відомостей, що містяться у зверненнях» Закону України «Про звернення громадян» не допускається розголошення одержаних із звернень відомостей про особисте життя громадян без їх згоди чи відомостей, що становлять державну або іншу таємницю, яка охороняється законом, та іншої інформації, якщо це ущемляє права і законні інтереси громадян. Не допускається з'ясування даних про особу громадянина, які не стосуються звернення. На прохання громадянина, висловлене в усній формі або зазначене в тексті звернення, не підлягає розголошенню його прізвище, місце проживання та роботи.

Також, відповідно до статті 43 «Нерозголошення інформації» Закону України «Про запобігання корупції» особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, не розголошують і не використовують в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом.

Стаття 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень» передбачено:

відповідно до частини 1 цієї статті незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідальність за статтею 212-3 «Порушення права на інформацію та права на звернення» КУпАП може наставати, у тому числі, за порушення вимог щодо прозорості та доступу до інформації, передбачених статтею 60 Закону України «Про запобігання корупції», а також інших порушень.

Також існують інші статті КУпАП, які стосуються тематичного спрямування цієї пам'ятки, але не є адміністративними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, а саме:

- стаття 82⁻³. Приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними.

- приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними, в тому числі про їх аварійні скиди та відповідні наслідки, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

- стаття 212⁻⁶. Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем.

Здійснення незаконного доступу до інформації, яка зберігається, обробляється чи передається в інформаційних (автоматизованих) системах, тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією засобів, що використовувалися для незаконного доступу, або без такої.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене в частині першій цієї статті, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією засобів, що використовувалися для незаконного доступу.

Дія, передбачена частиною першою цієї статті, вчинена стосовно інформаційних (автоматизованих) систем, призначених для зберігання та обробки інформації з обмеженим доступом, тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією програмних або технічних засобів, що використовувалися для незаконного доступу.

Незаконне копіювання інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовлених копій баз даних.

Безоплатне незаконне розповсюдження інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі, тягне за собою накладення штрафу від п'яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно розповсюджених чи призначених для розповсюдження копій баз даних.

Незаконний збут інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі, тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно збутих чи призначених для збуту копій баз даних, а також грошей, отриманих від їх продажу.

У залежності від конкретних обставин, попереджаємо про існування інших норм чинного законодавства, які регламентують відповідні правовідносини, містять вимоги, заборони та обмеження, та передбачають відповідальність за їх невиконання, недотримання та порушення.